Hak ve Sorumluluk

HAK
Bir özgürlüğün sağlanması için kişiye anayasa ve kanunlarla tanınmış yetkidir. Kişilerin toplumda eşit ve özgür yaşamasını sağlar.

SORUMLULUK
Toplum düzenini korumak ve başkalarının haklarına saygı göstermek için yerine getirilmesi gereken görevlerdir. Topluma yararlı gönüllü işleri de kapsar.

TOPLUMSAL DÜZEN
Bir toplumda kanun ve kurallara uygun, güven içinde süren yaşam biçimidir.

DİKKAT!

Hiç kimse tek başına yaşamaz. Birlikte yaşayabilmek için **kurallar** gerekir. Kurallar hem hak verir hem sorumluluk yükler.

Anayasamızdan temel hak ve ödevler

Madde	Ne diyor?	Sorumluluğumuz
17	Herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı vardır.	Başkasının yaşamına ve bedenine zarar vermemek
20	Özel hayata ve aile hayatına saygı isteme hakkı vardır.	Başkasının özel hayatını ifşa etmemek
24	Herkes vicdan, dinî inanç ve kanaat özgürlüğüne sahiptir.	Farklı inançlara saygı göstermek
25	Düşünce özgürlüğü vardır; kimse düşüncesini açıklamaya zorlanamaz.	Farklı görüşleri kınamamak
27	Bilim ve sanatı öğrenme, öğretme, araştırma hakkı vardır.	Emeğe ve esere saygı göstermek
42	Kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz.	Düzenli okula gitmek, çalışmak
56	Sağlıklı ve dengeli çevrede yaşama hakkı vardır.	Çevreyi korumak devletin ve vatandaşın ödevidir.
72	Vatan hizmeti her Türkün hakkı ve ödevidir.	Askerlik gibi vatan görevini yapmak
73	Herkes mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.	Vergisini zamanında ödemek

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Anayasa, hakları **güvence altına** alır. Devlet bu yüzden yalnız hak tanımakla kalmaz, ihlal edenlere yaptırım da uygular.

Her hak bugün kullanılmaz

Yaşama, eğitim, sağlık gibi hakların çoğu hayatımızın başından itibaren vardır. **Oy kullanma** gibi bazı hakların kullanılması ise **18 yaşını** doldurmaya bağlıdır. Cumhurbaşkanlığı gibi bazı görevlerde yaş koşulu daha yüksektir.

Kavram	Anlamı
Adalet	Yasalarla sahip olunan hakların herkesçe kullanılmasının sağlanması
Eşitlik	Hakların herkes için aynı olması, kimsenin ayrımcılığa uğramaması
İhlal	Yasa ve düzene uymama
Anayasa	Devletin yönetim biçimini, yasama-yürütme-yargıyı ve yurttaş haklarını gösteren temel yasa
Vatandaş	Bir ülkenin parçası olan, hak ve sorumlulukları bulunan kişi
Özgürlük	Bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmadan düşünebilme ve davranabilme durumu
Sorumluluk	Kişinin kendi davranışlarının veya yetki alanındaki bir olayın sonuçlarını üstlenmesi
Sorun	Araştırılıp düşünülmesi, çözülmesi, bir sonuca bağlanması gereken durum; mesele, problem

Kurallar Çiğnenince Ne Olur?

Yer	Hakkım	Sorumluluğum
Ailede	Sevilmek, korunmak, görüşümü söylemek	Ev işlerine yardım etmek, aile üyelerine saygı
Okulda	Eğitim almak, güvende olmak, soru sormak	Derse hazırlıklı gelmek, okul eşyalarını korumak
Çevremde	Temiz çevre, oyun alanı, güvenli yol	Çöp atmamak, parkı korumak, komşuyu rahatsız etmemek

Kurala uyulan bir kavşak (temsilî)

Tek bir kırmızı ışık

Berk Bey: Oğlum hastalandı, acele ediyordum, birkaç kez kırmızı ışıkta geçtim.
Yiğit Bey: Yeşilde geçerken bir araç önüme çıktı, ani fren yaptım, arkamdaki araç çarptı. Bacağım kırıldı, arabam zarar gördü, işe gidemiyorum. Yüzlerce kişi de trafikte kaldı.

Yorum: Berk Bey çocuğunu düşünerek geçmiş olsa da başkalarının **yaşama ve güvenlik hakkını** tehlikeye attı. Çözüm kuralı çiğnemek değil, ambulans çağırmak veya kurala uyarak gitmekti.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Haklı bir nedenimiz olsa bile başkasının hakkını **ihlal edemeyiz**. Benim özgürlüğüm başkasının hakkının başladığı yerde biter.

Gazetelerden: Sorumluluk yerine getirilmezse

Trafik

Bayram kazalarının çoğu aşırı hızdan, ikinci sırada şerit ihlalinden kaynaklandı. **Yaşama hakkı** zarar görür.

Vergi

Çok harcayıp az gelir bildirenler denetlenmeye başlandı. Vergi verilmezse okul, yol, hastane **kaynaksız kalır**.

Gıda

Denetimlerde 16.428 idari para cezası verildi, 174 işletme için suç duyurusu yapıldı. **Sağlık hakkı** korunur.

Sınırsız özgürlük olur mu?

Olmaz. Hak ve özgürlükler insanların eşit yaşamasını sağlar, ama herkesin hakkı başkasınınkiyle karşılaşır. Bu yüzden nasıl kullanılacaklarını belirleyen **kurallar ve yasalar** vardır. Kuralın ihlali ise **yaptırımla** sonuçlanır. Düzen yoksa gerçek özgürlük de olmaz, çünkü kargaşada kimse güvende değildir.

Notlarım

Sorumlu Vatandaş ve Dilekçe

Sorumlu vatandaş ne yapar?

- Yardımlaşma etkinliklerine katılır.
- Vergi, oy, kanunlara uyma görevlerini bilir.
- Toplumsal sorunlara çözüm önerir.
- Toplumsal hayatı düzenleyen kurallara uygun davranır.
- Kamu malını özenli ve temiz kullanır.
- Afette ve salgında dayanışır.
- Millî ve manevi değerleri yaşatır.

ÖNEMLİ

Sorumluluk yalnız yasalara uymak değildir. **Gönüllü olarak topluma yararlı işler** yapmak da sorumluluktur.

Dilekçe yazan bir vatandaş (temsilî)

DİLEKÇE Bir dileği bildirmek için resmî makamlara sunulan, imzalı ve adresli, pullu veya pulsuz yazıdır.

Dilekçe hakkı: Yetkili kurumlara başvurup şikâyet, öneri ve isteğini yazılı iletebilmektir. **Anayasa Madde 74:** Vatandaşlar ve karşılıklılık esasıyla Türkiye'de oturan yabancılar, dilek ve şikâyetlerini yetkili makamlara ve TBMM'ye yazıyla iletebilir. Sonuç başvuru sahibine gecikmeden yazılı bildirilir.

Örnek dilekçe

GÜNEŞ BELEDİYESİ BAŞKANLIĞINA

Mahallemizin çocuk parkındaki sokak lambaları iki haftadır yanmamaktadır. Akşam saatlerinde park karanlık kaldığı için çocuklar ve yaşlılar parkı kullanamamaktadır. Lambaların onarılması konusunda gereğini saygılarımla arz ederim.

5 Kasım 2026
Derin Yılmaz
(imza)

Adres: Papatya Mahallesi, Lale Sokak, No: 8, Güneş / Telefon: 0000 000 00 00

Bu kişi, belediye ve adres örnek olarak kurgulanmıştır.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Dilekçe, yönetime katılmanın **demokratik yoludur**. Sorunu yetkiliye duyurur, kavga yerine hukuku öne çıkarır.

Dilekçede neler olur?

Kurumun adı, açık ve kibar bir dil, sorun ve talep, tarih, ad-soyad, imza, adres.

Çatışmayı çözmek

Komşu tavukları bahçeye giriyorsa önce konuşulur, ortak çözüm aranır. Olmazsa yasal yollara başvurulur.

Dilekçe hakkını kullanarak:

- Yönetimin karar alma sürecine katılırız.
- Yetkililere çözüm önerisi sunarız.
- Karşılaştığımız sorunlara çözüm ararız.
- İsteklerimizi ve şikâyetlerimizi iletiriz.

Kendimi Deniyorum

A. Doğru mu, yanlış mı?

Cümle doğruysa "D", yanlışsa "Y" yazınız.

☐ 1. Hak ve özgürlükler sınırsızdır.
☐ 2. Herkes mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.
☐ 3. Seçme ve seçilme hakkı doğar doğmaz kullanılır.
☐ 4. Kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz.
☐ 5. Dilekçe imzalı ve adresli olmalıdır.

B. Eşleştirelim

Kavramın harfini ilgili açıklamanın başındaki kutuya yazınız.

A) İhlal	☐	Hakların herkesçe kullanılmasının sağlanması
B) Adalet	☐	Resmî makama sunulan imzalı yazı
C) Anayasa	☐	Yasa ve düzene uymama
D) Dilekçe	☐	Anayasa ve kanunlarla tanınan yetki
E) Hak	☐	Devletin temel yasası

C. Boşlukları dolduralım

Kelimeler: **yaptırım** **sorumluluk** **vatandaş** **eşit**

1. Ülkesine bağlı, hak ve sorumlulukları olan kişiye ..... denir.
2. Kuralları ihlal edenler ..... ile karşılaşır.
3. Haklar, kişilerin toplumda ..... ve özgür yaşamasını sağlar.
4. Düzeni korumak için yerine getirilen görevlere ..... denir.

D. Düşünelim, yorumlayalım

1. Selim, hasta çocuğuna yetişmek için kırmızı ışıkta geçmiştir. Yeşilde geçen Kaan ani fren yapmış, kaza olmuştur. Kaan yaralanmış, yol saatlerce kapanmıştır.

a) Kaan'ın ve diğer sürücülerin hangi hakları zarar görmüştür?
b) Selim toplumsal düzeni bozmamak için ne yapmalıydı? Yorumlayınız.

2. Nehir, mahalledeki parkın lambalarının yanmadığını fark edip belediyeye dilekçe yazmıştır.

a) Nehir hangi hakkını kullanmıştır? Anayasa'daki dayanağını yazınız.
b) Bu davranışın toplumsal düzene iki katkısını yazınız.

Bu konunun şarkısını Onur Akmeşe YouTube kanalından dinlemeyi unutmayın!